

Pasvalio rajono Joniškėlio Gabrielės Petkevičaitės-Bitės gimnazija

Tomas Masilionis

IVb klasės mokinys

Iš kaimo

Esė

Joniškėlis

2014

Beveik devinta valanda vakaro. Parduotuvė, kuri atstoja kaimo centrą. Einu nupirkti pieno ir dešros, kol dar neužsidarė. Aišku, krūmuose prie parduotuvės vietiniai „bambali“ tvarko. Vienas nosim žemę aria, kitas bando jį kelti, bet paveiktas baisiausios jėgos pasaulyje – žemės traukos – griūna kartu. Kiti juokiasi, nors kažin kaip patiems sektųsi atsistoti... Žodžiu, įprastas vakaras kaime.

Einu pas draugą. Vėl praeinu pro „kaimo centrą“. Dar tik rytas, tačiau tokia smulkmena netrukdo vietiniams nusipirkti keletą „bambalių“ alaus ir tęsti vakarykštį pasisėdėjimą.

Jau apie pietus, grįždamas namo, „kaimo centre“ matau kiek kitokį vaizdą: moterėlės kviečia savo antrąsias puses grįžti namo. Mezgasi nuoširdus dialogas, kurį taip pat girdi ir visas kaimas:

– Vytai! Šiausk namo! Pečius nekurtas, gyvuliai nešerti, apie stogą nekalbu – jau trys mėnesiai kaip kiauras! Ko akis vartai? Ak tu šunie, jau tiek prisilakei, kad manęs nebepažįsti?!

– Ahš tich truhputį... Gi va... Kaip čia pasachius, pasisėdžėjau... O tu čia nerėk, kvaila boba! – staiga Vytas atsimena, kad JIS čia šeimos galva. – Marš į virtuvę ir tupėk čia nekudakavus!

Ir taip kokią valandą, kol nieko nepešusios moterėlės grįžta namo. Ateina vakaras ir vėl žemė nosim ariama... Tokia tad stereotipinė kaimo diena...

Tačiau ar visos dienos tokios? Ar tikrai jau tas kaimas toks prasigėręs? Nejaugi nebėra normalių žmonių čia, Lietuvos kaime?

Nežinau, gal. Nemačiau juk visų kaimų. Bet šis kaimas nėra jau toks degradavęs, kaip atrodo einant pro parduotuvę. Rodos, simbolistai sakė, kad realybė – tai paviršius tikrojo pasaulio. Taip ir čia kaime – tai, kas matoma keliskart praėjus gatve, dar nėra visas kaimo gyvenimas.

Aišku, koks miestietis pasakytų: be gyno oro, gamtos, sveikesnės mitybos, kaimas daugiau privalumų neturi. Deja, čia retai kada jau tą kvapnų orą įmanoma užuosti, gamtoje retai kada kas bepabūna, o 70% maisto taip pat iš parduotuvės.

Vis dėlto provincija nuo miesto gerokai skiriasi. Pavyzdžiui, kaimynas miestiečiui praktiškai neegzistuoja. Susitikęs kaimyną miestietis pasisveikina ir tuo jų bendravimas baigiasi. Na, nebent kaimyno durys praviros jau trečią parą, o koridoriuj jaučiamas kažkoks keistas kvapas. Tuomet gal iškviess policiją „artimas“ kaimynas ir tuo viskas pasibaigs. O kaime taip tikrai nėra. Čia kaimynė atbėgs į svečius, pasiguos apie savo mamos pussės anūko skaudančią gerklytę, pasidžiaugs vyro tetos žento nauju automobiliu, papriekaištaus dėl Onos šuns, kuris vaiko jos vištas. Čia gerai ar blogai? Nežinau, bet tikrai žinau, kad jeigu užsidegtų daržinė, visi kaimynai su kibirais gesinti sulėktų, o vyrai netgi viską atstatyti padėtų. Mieste pagalba – 112, o kaime pirmiausia tie, kas gyvena šalia tavęs, o tik po to 112.

Ir patys svarbiausi žmonės – šeima – kaimo gyventojui yra daug brangesni nei miesto. Anot sociologės Aušros Maslauskaitės, jeigu skyrybų rodiklis būtų skaičiuojamas tik tarp susituokusiųjų (nes dabar jis yra skaičiuojamas visai populiacijai, apimant ir vaikus, ir viengungius), skyrybų rodiklis mieste būtų dar didesnis nei kaime, nors ir dabar skirtumas yra didelis. Žodžiu, jei žmonės išminktų skaičiuoti, teisybė būtų tokia – miestiečiai skiriasi daug dažniau nei kaimiečiai. Kodėl taip yra? Manau, mieste žmonės per daug užsidarę, kaupia pyktį, kol galų gale sprogsta kaip balionai ir išsiskiria. O gal yra per daug išlepę ir, kai atsibosta vienas žmogus, ieško kito? Kad ir kaip bebūtų, statistika kaimo pusėje. Čia žmonės paprasti. Susituokė – tai ir gyvena „ir varge, ir džiaugsme, ir laimėje, ir negandoje“. Iškenčia vienas kito nesąmones. Aišku, kai pasiklausai, tai dažnai kaime išgirsti ką nors riejančio. Bet ar tai blogai? Išsirėkauja, „išsikolioja“, apdaužo vienas kitą kočėlais dėl kokios smulkmenos ir toliau ramiai gyvena. Kaip sakiau – čia žmonės paprasti: jie nelaiko akmens užantyje. Todėl dažnai paprasti kaimo žmonės ir vadinami stačiokais. O! Kad visi būtų tokie stačiokai ir nekaupytų pykčio, kol galva išsipūs...

Nežinau, kaip kitiems, bet man kaime gyventi gera. Aišku, čia nėra visokių klubų, „Akropolių“ ir pan. Bet ir kam gi jų? Nuvažiuosi į miestą, pašoksi ar apsipirksi – ir vėl viskas gerai. Bet ne apie tai. Man patinka kaimo žmonės, net vaikai. Čia visi visus pažįsta. Ir apskritai, visi labai mandagūs. Mandagūs? Kaime? Nusišneki... Ot ir ne. Nuvažiavau pas bendraklasę su draugais. Vaikštinėjame po kaimą. Eina vienas senas žmogus:

– Laba diena. O, kiek gražaus jaunimo pas mus atvažiavo...

Klasės draugės jis net nemato. Sveikinasi su mumis – nevietiniais, svetimais. Ir jis ne vienintelis toks – dar kokie trys praeiviai mus taip užkalbino. Jeigu atvirai – man per nugarą šiurpuliukai nuėjo. Niekur kitur, o ypač mieste, tokių žmonių nebuvau sutikęs. Įsivaizduokit: devinta valanda vakaro Vilniuje vėlyvą rudenį. Eina senukas ir taip užkalbina paauglių būrelį. Geriausiu atveju jį išvadintų keliais riebiais rusiškais žodžiais. Blogiausiu? Turbūt senukas paaugotų savo auksinius dantis dėl savo mandagumo ir patirtų daugybinių kūno sužalojimų....

Pažįstu porą tokių asmenybių iš miesto. Atvažiuoja čia į kaimą „paatostogauti“. Kai buvom vaikai, eidavom pažaisti slėpynių. Aišku, susirenka beveik visi kaimo vaikai ir žaidžiam. Nors žaidimu vargiai ar bepavadinsi: žveigiam, klykiam – atrodo, žemė skiriasi. Bežaidžiant ateina vienas toks, atsistoja, išsitraukia mobilųjį telefoną. Tuomet dar buvo prabanga tokių metų vaikui tokį turėti. Ir dar spalvotą! Aišku, iš „ponaičio“ neišgirsi nei „labas“, nei ko panašaus. O mums juk įdomu – nueinam, patys pasisveikinam, paklausiam, kaip sekasi, iš kur telefonas...Bet gaunam tikrai gražų atsakymą: „Ne jūsų nosiai tokie dalykai, niekada neįpirksit...“ Taip ir kilo noras tokį pasipūtėlį pamokyt per tą pačią nosį, bet ėjom žaisti toliau – įdomiau nei apskritai su tokiais būti.

Dar vienas miestietis, tik ne toks pasipūtėlis, buvo taip pat atvažiavęs atostogauti. Paprašė kaimynai padėti krauti šieną. Žinau, dabar toks darbas ir pačiuose kaimuose gana juokingai

atrodo, bet tuomet tekdavo. Ir ėjom. Ir jis ėjo, nes jo paties giminaičiai ir vežė... Aišku, kaip ir dera vaikams, mes daugiau siutom nei dirbom, bet vis dėlto dirbom. O ir tas miestietis „dirbo“! Dirbo taip, kad net ir mes, vaikai, pastebėjom, kad jis juda kaip tas Sruogos aprašytas katorgininkėlis – kruta, juda daug, bet rezultato – jokio. Turbūt ir miestietis saugojosi, kad toks „sunkus“ darbas į kapus nenuvartų...

Anksčiau būdavo, kad po tokių darbų rengiamos pabaigtuvės. Ir dabar kartais būna, bet darbai mažesni, mažiau žmonių susirenka, tai mažesnės ir pabaigtuvės. O tuomet po to šieno vežimo susirinkom visi pas šeiminkus. Po darbų ir pavalgyt, ir atsigert gavom. Vaikai – kompoto, vyresni – stipriau – juk reikia jėgas atstatyt! Tai, būdavo, nuo to kompoto ir mums jėgų atsiranda siusti toliau. O šeiminkai taip pat pasiutę:

– Ė, boba, nešk alaus!

– Ko čia rėki? Eik pats ir pasiimk. Visą dieną dirbau.

– O aš „ant lauko“ mergas vaikiau?

– Gerai, gerai, atnešiu...

Sėdi vyrai, geria, šneka. Po kiek laiko:

– Ė, boba, nešk sūrio, nebėra...

– Eik sau, ponas. Pats turi rankas ir kojas – tai ir pasiimk.

– Gausi mušt!

– Ateik, nebijau!

– Oi, boba, prisišnekėsi...

Pagraso kumščiu, bet dabar pats nueina sūrio. Mes siuntam toliau, o kiti šneka lyg niekur nieko. Kodėl? Visi žinom, kad niekas čia nieko nemuš. Tik čia ne anglų džentelmenai, kad vyras žmonai sakytų: „Atsiprašau, brangioji, bet jeigu nepavargai per daug ir tavo energijos atsargos dar nėra kritiškai išseikvotos bei tau neskauda galvos – bet jeigu tau sunku ar dabar negali, tai aš suprasiu, galiu ir pats, bet jeigu kartais gali... Pala, ko aš norėjau? Ai, nesvarbu...“ Čia kaimas ir čia prašo taip, kaip kas moka.

Pamenu, kaip kartą po panašaus šieno vežimo sugalvojome paiškylauti. Aišku, jau buvome vyresni. Sėdom ant dviračių ir nuvažiavom prie upės, esančios už kokių 3-4 kilometrų. Laužas. Šašlykai. Gaivus oras ir raminantis upės šniokštimas. Ramus gitaros skambesys ir visų mūsų mėgiamos dainos. Taip, idiliška, netgi sentimentalų. Bet tokią vasarą prisiminsiu ilgai... Vis dėlto ne vienai mamai šautų į galvą mintis: „Vieni vaikai? Be priežiūros? BEPROTNAMIS!“ Ir tada viena tokių mamų šoktų ieškoti valerijonų lašų bei visoms draugėms pasiguostų apie baisiausią neatsakingumą, kokį teko girdėti... Taip, ir aš sutinku – tai BŪTŲ beprotnamis. Tik viena smulkmena – nei vienai iš mūsų mamų nebuvo ko bijoti, nes, kaip jau sakiau, čia kaimas – čia visi viską žino, čia visi visus pažįsta. Čia ne miestas, kad nežinotum, kas gyvena dviem aukštais

aukščiau tavęs... Bet vis dėlto įsimintiniausias tos iškylos momentas buvo naktis. Mes, upė ir giedras, žvaigždėtas dangus. kažkas magiško. Žinau, skamba kaip Putino poezija, bet tuomet tikrai pajutau, kad visas tas greitas miesto gyvenimas – darbas, prekybos centrai, klubai – neleidžia pamatyti to, ką žmogus gali pamatyti. Mano tėtis dažnai sako: „Skubėk lėtai – visada spėsi numirti.“ Nors jis ir šiaip yra flegmatikas iš prigimties, bet šiuo atveju aš visiškai su juo sutinku.

Beveik kasdieninė apsilankymų vieta – parduotuvė. Mieste tai lyg konvejeris: pasisveikinti, nuskenuoti, suskaičiuoti, jei reikia, atiduoti gražą. Kitas pirkėjas – vėl ta pati melodija. Provincijoje kitaip. Nueini į parduotuvę, tai pardavėja linksmi pakalbina apie vykusį renginį mokykloje arba paklausia, kaip močiutės sveikata, nes tris dienas neapsilankė. Pas mus yra tokia laidojimo prekių parduotuvė. Ten yra gėlių, atvirukų, netgi kai kurių rūbų. Žinoma, ten galima rasti to, kas tinka ir ne tik laidotuvėms. Nuėjau kartą su bendraklase į tą parduotuvę gėlių rugsėjo pirmajai. Pašnekėjom su pardavėja, kad retai kas iš vaikų beperka rožių – dažnas iš namų nešasi gėlių. Ir apskritai, žmonės kažkokie apatiški, nes anksčiau rugsėjo pirmoji būdavo gana didelė šventė šeimai. Be to, pernai prieš šv. Kalėdas niekas atvirukų nepirko – turbūt išėjo iš mados, nes pirmi tokie metai buvo, o gal todėl, kad nepasnigo? Išėjom iš parduotuvės ir tokia įdomi mintis šovė: Vilniuje kokioje „Maximoje“ nerasi nei vienos besišypsiančios pardavėjos net prieš jos pačios atostogas, o čia, kaime, laidojimo prekių parduotuvėje draugiškai pasišnekėsi ir pajuokausi...

Esu Avinas. Pagal horoskopą. Ir ne tik. Dažnai man galima priklijuoti tą etiketę „Avinas“. Mano pradinių klasių mokytojai vis tekdavo užnešti kokį mano megztinį ar striukę mamai į darbą (dažniausiai pavasarį – kai jau galima po pietų užmiršti šiltesnį rūbą). Turbūt jei ne kaklas, mokytoja būtų ne vieną kartą užnešusi ir mano galvą mamai į darbą. Neįsivaizduoju tokių mokytojų mieste. Gal ir yra, bet vaizduotė tiek neveikia.

Bet vis dėlto man labiausiai patinka miesto žmonių požiūris į kaimo gyventojus. Nuvažiavus į kokią paskaitą, konkursą ar net vakarėlį mieste, viskas atrodo maždaug taip.

– Labas.

– Labas.

<...>

– Tiesa, primink, iš kur tu?

– Iš Punkrelių.

– Iš kur?

– Ten toks nedidelis kaimelis, beveik išnykęs. Netoli Švobiškio.

– Ko tokio?

– Švobiškio. Ten kokie 5 km už Joniškėlio.

– ???

– Pasvalio rajone.

– Aaa, tai tu iš Dzūkijos?

– ...

Na, o po to klausimai: ar laikot karvių, ar didelis ūkis? Betrūksta, kad paklaustų: „O apie elektrą girdėjai?..“ Kaime žmonės taip pat žmonės. Jeigu per „TV pagalbą“ ar „24 valandas“ rodo tik asocialius ir menkai garbę vertinančius žmones, dar nereiškia, kad visi tokie. Juk parduotuvėje keturiose dėžėse mandarinų pamatęs vieną supuvusį nepagalvoji, kad visi sukirmiję. Tiesiog atidžiai renkiesi. Žinau, visokių būna. Žinau, yra tokių nepraustaburnių, kurie kiekvieną dieną vis prikimba prie kokio žmogaus, o naktį tokius pamatęs apsisuki ir grįžti – taip saugiau. Žinau, yra tokių, iš kurių jau ir juokas nebeima. Gyvena čia tokių žmonių. Einu į mokyklą ir kokius tris sutinku jau beveik ropojančius namo. Kiti lyg ir į snukį pasiūlo. Kiek įmanoma suprasti iš kalbos... Bet čia gyvena ir padorių žmonių. Ir keista, bet dauguma iš jų yra girdėję apie elektrą ir net nelaiko karvių, vištų ar kitų kaimiečio tapatybę apibūdinančių padarų. Bet jie kaime pritampa. Visi pritampa (kas neišsišoka, nepasipučia) prie to mažo, bet dažniausiai jaukaus gyvenimo.

Žinau, gal ir pamokslauju kaip Donelaitis „Metuose“ apie visus kaimo ir jo gyventojų privalumus ir miesto trūkumus, tačiau visuomenėje vyrauja pernelyg ryškus stereotipas, kad kaimas – tai prasigėrusių, degradavusių, vargiai žmonių bepavadinamų padarų irštva, o miestas – tai galimybių šalis. Žinoma, visur yra ir gero, ir blogo. Žinoma, žmogus visada turi teisę rinktis, kur gyventi ir kas jam yra prie širdies. Bet ar stereotipai neiškraipo tiesos, taip neleisdami vertinti objektyviai?